

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden samt om en högskola för utbildning av vissa yrkesutövare inom film och TV.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:34 av herr *Källqvist* och II:66 av herr *Helén* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en utredning rörande i motionerna berörda utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden. Vidare hemställas i en inom första kammaren väckt och likaledes till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, I:346, av herr *Bengtson*, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättande av en utredning om skapandet av en högskola för utbildningen av kreativa yrkesutövare inom film- och TV-produktionens områden.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

I de förstnämnda motionerna anföres bl. a. att diskussion sedan några år pågår rörande vissa av teaterns, televisionens, ljudradions och filmens utbildningsproblem. Åtgärder från det allmännas sida synes påkallade både i fråga om den forskande och den skapande verksamheten. Utbildningen av regissörer och liknande är försummad med undantag för den interna utbildningen hos Sveriges Radio. Något forskningsprogram har icke kunnat åvägbringas.

I motion I:346 framhålles den rörliga bildens allt större användning. Ett stort ansvar åvilar därför dem som har att svara för produktionen av filmer och TV-program. Dramatiska teatern och Operan har visserligen utfört ett utomordentligt arbete i fråga om skådespelarutbildning, och därutöver finns det vissa skådespelarskolor, men filmens och televisionens behov av kreativa krafter har icke i någon större utsträckning beaktats. Opinionsen har krävt tillskapande av en film- och TV-högskola. Utbildningen bör gälla all slags kreativ personal, ett begrepp som får anses omfatta även vissa kategorier tekniker. Även skådespelarutbildningen har behov av en central institution av här avsett slag.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna I:34 och I:346.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från universitetskanslern, som jämväl överlämnat yttranden av humanistiska fakulteterna i Upp-

sala, Lund, Göteborg och Stockholm, samt från Dramatiska teatern, Sveriges Radio och kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna.

Universitetskanslern anför, att ämbetet icke har någon erinran mot att de i motionerna behandlade frågorna i lämpligt sammanhang utredes.

Humanistiska fakulteten i Uppsala framhåller bl. a., att forskning och utbildning på kritikersidan bör kunna ske vid universiteten inom ramen främst för ämnena teaterhistoria, litteraturhistoria, konsthistoria och musikforskning, varvid dock erfordras en utbyggnad med viss specialundervisning, samt anför vidare:

Den praktiska undervisningen av blivande regissörer o. d. synes däremot icke som helhet höra hemma inom universiteten. Här erfordras i stället en utbildningsanstalt motsvarande Konstfackskolan eller snarare Konsthögskolan och Musikhögskolan. Ett samarbete med universiteten är emellertid tänkbart, och en möjlighet vore, att en filosofie kandidatexamen i vissa universitetsämnen uppställdes som villkor eller i varje fall som merit för deltagande i den praktiska utbildningen.

Det synes fakulteten högst rimligt, om den utbildningsanstalt, varom här är fråga, bleve nordisk.

Med framförande av dessa kompletterande synpunkter får fakulteten tillstyrka de i motionerna framförda förslagen om en utredning rörande utbildningsfrågorna inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden.

Humanistiska fakulteten i Lund tillstyrker utredning.

Humanistiska fakulteten i Göteborg åberopar ett av professor Gustaf Hamberg utarbetat utlåtande, vari anföres bl. a.:

Utan att vilja föregripa en eventuell utrednings resultat, skulle jag vilja framhålla, att enligt min uppfattning inom akademiska studier i vissa fall torde vara den lämpligaste formen för en sådan utbildning. Det måste emellertid samtidigt framhållas, att den akademiska undervisningen rimligtvis icke kan direkt inriktas på blivande befattningshavare inom dessa områden av kulturlivet, varför ett samarbete mellan universiteten och ett särskilt institut, i form som en ev. utredning kan pröva lämplig, sannolikt vore den bästa lösningen.

Jag ber därför att varmt få tillstyrka den i ovannämnda motioner föreslagna utredningen.

Humanistiska fakulteten i Stockholm framhåller bl. a. att en stor del av utbildningen måste vara gemensam för inom teatern och andra medier verksamma medarbetare och anför härom vidare:

Denna gemensamma utbildning för regissörer, dekoratörer m. fl. gäller inte bara den teoretiska med ämnen som teaterhistoria, litteratur- och konsthistoria, psykologi, utan också till vissa delar den rent praktiska, sceniska utbildningen. En specialutbildning för olika media liksom utbildning av exempelvis producenter, fotografer och tekniker för bild-media bör också kunna ske inom ramen för en för teatern och olika massmedia gemensam utbildningsanstalt, en högskola, som vad beträffar den teoretiska utbildningen bör kunna utnyttja den undervisning som universiteten kan ställa

till förfogande. Fakulteten anser det orealistiskt att tänka sig skapandet av två skilda undervisningscentra, det ena för teatern, det andra för film och TV.

Fakulteten tillstyrker motionerna I:34 och II:66 men avstyrker motion I:346.

Dramatiska teatern tillstyrker utredning.

Sveriges Radio anför:

Sveriges Radio har tolkat motionerna så att de inom radions och televisionens område i huvudsak avser konstnärlig eller artistisk verksamhet, då ju frågan om journalistutbildningen redan föreligger i form av remissbehandlad utredning.

Sveriges Radio vill om det i motion nr 34 påpekade behovet av *forskning* på radions och televisionens områden anför som sin mening, att initiativet till sådan organiserad forskning skulle kunna tagas av en stiftelse, i vars styrelse ett svenskt universitet och Sveriges Radio låte sig representeras jämte andra eventuella intressenter. Sveriges Radio kan däremot svårigen åtaga sig att ensamt svara för sådan forskning, bl. a. med hänsyn till att företagets resurser i huvudsak måste inriktas på mera primära uppgifter. Det synes ej heller lämpligt att Sveriges Radio skulle utöva något patronat över fri forskning rörande dess egna prestationer. Det förefaller å andra sidan självklart att Sveriges Radio bör erbjuda medverkan i sammanhanget, särskilt som viss tillgång till arkivalier och arkiverade inspelningar utgör en förutsättning för denna forsknings bedrivande.

Vad som anförts i motionerna om behovet av *utbildningsanstalt* för undervisning med sikte på verksamhet inom radio och television är för Sveriges Radio av principiellt intresse. Sveriges Radio har till »Kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna» den 24.2.61 överlämnat material rörande 79 timmars undervisning om radio och television vid ett eventuellt institut för film och teater. Denna skulle, om en utbildningsanstalt utanför företaget inrättades, givetvis böra samordnas med verksamheten inom nämnda anstalt. Även om en särskild undervisningsanstalt skulle komma att ägna avsevärt mera tid åt ljudradio och television är arbetet i dessa media dock så speciellt, att intern vidareutbildning även i ett sådant fall kommer att krävas.

Emellertid torde alltför vittfamnande målsättningar för dylik undervisning böra undvikas inom ramen för en och samma anstalt. En alltför mångförgrenad utbildning kunde bli både oformlig och ineffektiv.

Rent allmänt bör betonas önskvärdheten att utbildning av ifrågavarande slag koncentreras till en enda utbildningsanstalt dels enär arbetsmarknaden för personer inom teater, film, radio och television är begränsad, dels med hänsyn till att de yrkesverksamma i regel har engagemang på flera av dessa områden. Själva slutfasen i utbildningen för de elever, vilkas förmåga omedelbart skall nyttiggöras i den artistiska produktionen inom radio och television, måste dock komma att förläggas till Sveriges Radios egna produktionsplatser.

Sammanfattningsvis kan anföras att Sveriges Radio delar de i motionerna framförda synpunkterna på behovet av forskning och utbildning samt avsluter sig till önskemålet om utredning på här berörda områden.

Kommittén för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna anför:

Frågan om utbildningen inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden har varit föremål för viss behandling inom kommittén, främst inom en inom kommittén verksam arbetsgrupp, som haft i uppdrag att pröva nya utbildningsvägar inom massmediayrken. Sedan arbetsgruppen avslutat sin verksamhet rörande utbildningen för journalister och reklammän i och med att kommittén framlagt betänkandet »Högre journalist- och reklamutbildning» har avsikten varit att föra utbildningsarbetet rörande teaterns, filmens, radions och televisionens områden vidare.

Kommitténs arbete på hithörande områden har — såsom i det föregående antytts — varit av helt förberedande natur, den inom kommittén verk samma arbetsgruppen har sålunda hittills haft kontakt med endast enstaka företrädare för institutioner, företag och organisationer. Kommittén finner det likväl befogat att i detta sammanhang något redogöra för vissa preliminära utgångspunkter för sitt arbete. Inriktningen av diskussionerna inom kommittén har bestämts av kommitténs direktiv, och utredningen har sålunda haft anledning att pröva endast sådan utbildning, som på ett eller annat sätt kunde tänkas ha en mer omedelbar anknytning till de filosofiska fakulteterna. De kategorier yrkesmän, för vilka en lämplig utbildningsform har eftersträfvats, har sålunda främst utgjorts av regissörer inom film, teater, radio och television, producenter inom television samt kritiker och pedagoger.

Vid sina första överväganden har kommittén närmast kommit till den uppfattningen att en kombination av utbildning vid filosofisk fakultet och ett särskilt för ändamålet upprättat utbildningsinstitut kan utgöra en lämplig utbildningsform. Kommittén har därvid utgått från att ämnet teaterhistoria — sannolikt kombinerat med filmhistoria — under alla förhållanden borde utgöra ett obligatoriskt ämne vid studierna i den filosofiska fakulteten. I diskussionerna har även framförts önskvärdheten — eller nödvändigheten — av att utbildning i ämnen såsom psykologi och sociologi ingår i de akademiska studierna. Om det vid kommitténs första bedömning av frågan befunnits angeläget att påbörja studierna med en sålunda skisserad utbildning vid de filosofiska fakulteterna, har det likväl förutsatts att rekrytering till det föreslagna särskilda institutet skulle ske jämväl på annan väg, främst bland skådespelare som visat håg och fallenhet för regiuppgifter. Under alla förhållanden torde emellertid en relativt hög teoretisk utbildningsnivå vara erforderlig.

Kommittén har inte närmare kunnat pröva den erforderliga utbildningstiden vid institutet. Vissa bedömningar har som utgångspunkt haft att man skulle eftersträva en ettårig utbildning; ett mycket preliminärt försök till timplan synes emellertid närmast ge vid handen att en längre praktisk utbildningstid skulle bli erforderlig. För att studierna vid institutet skall bli meningsfulla synes därjämte viss icke alltför kortvarig förpraktik vara erforderlig.

Kommittén har inte funnit det erforderligt att i detta sammanhang uppta skådespelarutbildningen till prövning. Inte heller har utbildningen av grupper såsom fotografer, belysningstekniker, dekoratörer etc. diskuterats inom utredningen. Därest ett utbildningsinstitut för regissörer m. fl. skulle komma till stånd, synes det emellertid möjligt att till ett sådant institut förlägga vidareutbildning på vissa områden för skådespelare liksom utbildningen av

vissa kategorier av tekniker. Från utredningssynpunkt synes det icke nödvändigt att behandla utbildningen av samtliga här berörda yrkesmän i ett sammanhang.

Kommittén vill särskilt framhålla att den ifrågasatta utbildningen måste omfatta utbildning för samtliga media — teater, film, radio och television — med hänsyn till såväl att de yrkesverksamma i regel verkar på flertalet av dessa områden som att arbetsmarknaden för här berörda kategorier inte är så omfattande att särskilda utbildningslinjer torde vara lämpliga. Även med ett relativt vidsträckt utbildningsmål torde en utbildningsanstalt av här angiven art bli relativt liten till sitt elevantal.

Kommittén har haft för avsikt att hos statsrådet och chefen för kungl. ekklesiastikdepartementet hemställa, att experter måtte knytas till kommittén för dess fortsatta utredningsarbete på här ifrågavarande områden. Därest Kungl. Maj:t finner det lämpligare att tillsätta en särskild utredning för ändamålet, ger emellertid detta inte anledning till erinran från kommitténs sida.

Utskottet

I motionerna I:34 och II:66 föreslås en utredning beträffande vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden. I motion I:346 hemställes om utredning av frågan om en högskola för utbildning av skapande yrkesutövare inom film- och TV-produktionen.

Frågor om utbildning för olika uppgifter inom här ifrågavarande områden har nyligen varit eller är under prövning i skilda sammanhang i vad gäller såväl grundutbildning som högre utbildning. Sålunda har 1955 års provinsteaterutredning hösten 1961 framlagt ett betänkande rörande den sceniska utbildningen. Utredningen har framhållit att inte enbart skådespelarutbildningen utan även utbildningen av regissörer och andra inom teatern verksamma yrkesmän, såsom dekoratörer, teatertekniker, dramatiker och teaterkritiker, är otillfredsställande. Utredningens förslag avser grundutbildningen, men utredningen har också skisserat riktlinjer för en central teaterskola för den fortsatta högre utbildningen. Den centrala skolan skulle stå öppen icke endast för skådespelare utan även för ovan berörda kategorier — regissörer, dekoratörer m. fl. — och på dess schema skulle också stå utbildning av kunnigt yrkesfolk för radio, TV och film. Skolan borde vidare sörja för utbildningen av lärare för de fasta teatrarnas elevskolor. Med hänsyn till sina uppgifter borde den få benämningen »Teater-, radio- och filmskolan».

Utredningen ansåg det icke ligga i dess uppdrag att gå närmare in på frågan om den centrala skolan. Inom en pågående utredning angående nya former för utbildning helt eller delvis inom filosofisk fakultet hade emellertid bildats bl. a. en underkommitté som sysslade med utbildning för personer, verksamma vid massmedia. Spörsmålet om den centrala skolan borde överlämnas antingen till denna kommitté eller åt en särskild utredning.

Nyssnämnda kommitté har i yttrande till utskottet uppgivit bl. a. att den har för avsikt att föra frågan om utbildningsarbetet rörande teaterns, fil-

mens, radions och televisionens områden vidare. Dess befattning härmed har hittills varit av förberedande natur. Kommittén anför bl. a.:

Inrikningen av diskussionerna inom kommittén har bestämts av kommitténs direktiv och utredningen har sålunda haft anledning att pröva endast sådan utbildning, som på ett eller annat sätt kunde tänkas ha en mer omedelbar anknytning till de filosofiska fakulteterna. De kategorier yrkesmän, för vilka en lämplig utbildningsform har eftersträfvats, har sålunda främst utgjorts av regissörer inom film, teater, radio och television, producerer inom television samt kritiker och pedagoger.

Kommittén uttalar, att den vid sina första överväganden närmast kommit till den uppfattningen att en kombination av utbildning vid filosofisk fakultet och ett särskilt för ändamålet upprättat utbildningsinstitut kan vara en lämplig utbildningsform.

Kommittén säger sig icke ha funnit erforderligt att i detta sammanhang uppta skådespelarutbildningen till prövning, och man har icke heller diskuterat utbildningen av fotografer, belysningstekniker, dekoratörer etc. Kommittén anför vidare:

Därest ett utbildningsinstitut för regissörer m. fl. skulle komma till stånd, synes det emellertid möjligt att till ett sådant institut förlägga vidareutbildning på vissa områden för skådespelare liksom utbildningen av vissa kategorier av tekniker. Från utredningssynpunkt synes det icke nödvändigt att behandla utbildningen av samtliga här berörda yrkesmän i ett sammanhang.

Kommittén framhåller särskilt att den ifrågasatta utbildningen måste omfatta samtliga media — teater, film, radio och TV — med hänsyn till att de yrkesverksamma i regel verkar på flera av dessa områden och att arbetsmarknaden för dem inte är så omfattande att särskilda utbildningslinjer torde vara lämpliga.

Slutligen uttalar kommittén att den har för avsikt att hemställa att experter knyts till densamma för det fortsatta utredningsarbetet. Mot alternativet härtill — en särskild utredning — har kommittén intet att erinra.

Det synes som om provinsteaterutredningens förslag om ett centralt institut, som avses för utbildning jämväl av andra yrkesgrupper än skådespelarna, skulle i betydande utsträckning täcka motionernas syfte i fråga om den högre utbildningen på här ifrågavarande områden särskilt om utbildningen vid institutet i lämpliga delar kombineras med undervisning vid filosofisk fakultet. Den ovannämnda fakultetskommitténs preliminära överväganden har skett helt mot bakgrunden av utredningens direktiv. Provinsteaterutredningens förslag behandlas f. n. inom handelsdepartementet. Utskottet vill ifrågasätta om icke Kungl. Maj:ts prövning av denna fråga, som sker med beaktande av bl. a. ett omfattande remissmaterial, ävensom resultatet av fakultetsutredningens aviserade framställning om särskilda experter bör avvaktas innan ytterligare åtgärder påkallas. Såvitt utskottet kunnat bedöma bör vid nyssnämnda prövning kunna framkomma material till belysning av hithörande frågor som skulle ge säkrare utgångspunkter för

riksdagens bedömning av frågan hur de i motionerna upptagna, viktiga spörsmålen om utredning lämpligast bör behandlas.

I motionerna I:34 och II:66 har även frågorna om utbildningsgång för andra än skådespelarna samt om forskning på förevarande områden berörts. Enligt utskottets förmenande har dessa frågor ett så nära samband med spörsmålen om den högre utbildningen att de bör behandlas i anslutning till de lösningar man kan komma fram till beträffande denna. Det synes utskottet bl. a. som om utformningen av grundutbildningen i viss utsträckning måste bli beroende på de krav som anses böra ställas för tillträde till den högre undervisningen. Möjligheterna för forskningsverksamheten torde likaså vara i hög grad avhängiga av en utbyggnad av den högre undervisningen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att frågan om utbildning av yrkesfolk inom teatern och de massmedia, som spelar en så dominerande roll i dagens samhälle, bringas till en lösning. Utskottet har emellertid, som framgår av vad ovan anförts, ansett den i olika sammanhang nu pågående prövningen av vissa väsentliga frågor på området böra avvaktas innan ytterligare åtgärder ifrågasätts. Utskottet anser sig därför nu böra hemställa,

att de likalydande motionerna I:34 och II:66 samt motion I:346 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 mars 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Nestrup*, Sörlin, Söderberg*, Hedström*, Olofsson*, Hellebladh, Schött och Enarsson*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Johnsson i Skoglösa*, Jacobsson i Sala, Dickson*, fru Jäderberg*, herr Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Nilsson i Bästekille*, Lundkvist*, Berglund och Magnusson i Nennesholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Johnsson* i Skoglösa och *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett att utskottet bort anföra och hemställa följande:

I motionerna — — — (lika med utskottet t. o. m. första meningen i sista stycket sid. 6) — — — vid filosofisk fakultet.

Såsom framgår av kommitténs utlåtande synes emellertid dessa frågor kräva ytterligare överväganden, vilket framhålles kunna ske antingen ge-

nom att experter knytes till kommittén för det fortsatta utredningsarbetet eller genom en särskild utredning.

Såväl med hänsyn till att direktiven för det av motionärerna åsyftade utredningsarbetet under alla omständigheter synes böra vidgas utöver vad som f. n. gäller för kommittén som till att en utredning i här berörda avseenden inte skall försenas i avvaktan på den inom handelsdepartementet pågående beredningen av provinsteaterutredningens förslag i övrigt förordar utskottet att en särskild utredning tillsättes för frågan om utbildningen av kreativa yrkesutövare inom teater- film-, radio- och TV-produktionens områden. Utskottet delar således motionärernas uppfattning om vikten av att frågan om utbildning av yrkesfolk inom teatern och de massmedia, som spelar en så dominerande roll i dagens samhälle, snabbt bringas till sin lösning.

Såsom den ovan nämnda kommittén anfört synes det från utredningssynpunkt inte heller nödvändigt att behandla utbildningen av samtliga här berörda yrkesmän i ett sammanhang. En utbrytning av frågan om utbildningen av den kreativa personalen från frågan om den sceniska utbildningen i övrigt, vilken provinsteaterutredningen i första hand ägnat uppmärksamhet, skulle enligt utskottets mening vara till fördel för båda dessa frågor.

Självfallet bör i en sådan utredning hela utbildningsgången för den kreativa personalen uppmärksammas liksom även den forskning, som utskottet i likhet med motionärerna anser vara en angelägen fråga.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen med anledning av motionen I:346 samt de likalydande motionerna I:34 och II:66 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning rörande utbildningen av kreativa yrkesutövare inom teater-, radio-, film- och TV-produktionens områden.